

ми організаціями та ін.

Науково-дослідницька робота студентів показує, що вона є невід'ємною складовою частиною професійної підготовки, сприяє розвитку самостійності екологічного мислення майбутніх спеціалістів, стимулює їх до творчого пошуку, спрямовує енергію молоді на корисні справи і надає їй можливість виразити і перевірити себе в конкретній діяльності.

У поєднанні зусиль викладачів природничо-географічного факультету з вчителями базових шкіл природничого спрямування, в яких студенти проходять педагогічну практику, Кіровоградських громадських організацій екологічного спрямування, а також здійснюючи належним чином організовану науково-дослідну роботу, студенти отримують знання та вміння, необхідні для реалізації в майбутній діяльності екологічного аспекту професійної підготовки. Саме на етапі професійного самовизначення молоді найбільш стійко формуються ті переконання, з якими людина буде зв'язати свою діяльність протягом усього життя. І надто важливо, щоб ці переконання мали відповідну екологічну базу.

Література

1. Глухов И.Г. Роль естественнонаучных дисциплин в формировании эколого-правовой компетентности будущего учителя / Фальцфейнівські читання. Збірник наукових праць. – Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2011. – С. 40-41.
2. Хуртенко Л. Активні та інтерактивні форми і методи екологічної освіти і виховання. Інтерактивне навчання на уроках хімії / Упоряд. Г. Мальченко, О. Каретникова. – К.: Ред. Загальнопед. Газ., 2004. – С. 50 – 52.

ОРГАНІЗАЦІЯ ЛІТНЬОЇ ПОЛЬОВОЇ ПРАКТИКИ В ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Бедніна В.Г. (м. Полтава, Україна)

В умовах сьогодення екологічна культура є запорукою розвитку і збереження людини та суспільства в цілому, необхідним елементом відродження нашої держави. Саме тому формування екологічної свідомості особистості, її гармонійних відносин з природою є пріоритетними напрямками виховання підростаючого покоління. Гострота сучасних екологічних проблем поставила перед суспільством важливе завдання – виховати молодь, здатну по-новому вирішувати питання охорони, перетворення та раціонального використання природи. Велика роль у розв'язанні цих завдань відводиться позашкільним закладам освіти, зокрема еколого-натуралістичним центрам учнівської молоді. Позашкільна освіта, розрахована на цілеспрямовану і талановиту молодь, веде постійний пошук змісту, засобів і методів ефективного, екологічного виховання, де пріоритет віддається безпосередньому спілкуванню з природою.

Безпосередня практична діяльність школярів у природі при необмежених в часі й просторі можливостях створює сприятливі умови для значного і стабільного формування екологічної культури (її інтелектуального, ціннісно-мотиваційного та діяльнісного компоненту) школяра, тобто формує новий тип мислення і дій щодо навколишнього середовища. В зв'язку з цим засвоєння учнями природничих знань набуває реального сенсу в повному розумінні цього слова, стає засобом досягнення мети екологічного виховання [4].

В умовах роботи позашкільних навчальних закладів еколого-натуралістичного спрямування, пошуково-дослідницька діяльність виконує низку важливих функцій, а саме: створення позитивної мотивації до наук природничого циклу, цілеспрямованої самоосвітньої діяльності; поглиблення та посилення дієвості знань з природознавства, біології, географії, хімії, фізики,

народознавства; розвиток інтелектуальної сфери особистості; формування вмій і навичок дослідницької діяльності (пошукової, дослідно-експериментальної); розвиток пізнавальної активності та самостійності в навчально-творчій діяльності. [1; с. 62] Тому одним з провідних напрямків діяльності Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді є організація літньої польової практики для учнів старших класів.

Польова практика – це нова форма роботи з дітьми в природному середовищі. Основною метою польової практики на природно-заповідних територіях є передусім ознайомлення та детальне вивчення природного стану навколишнього середовища району практики, закріплення і поглиблення знань про навколишнє середовище, а також про окремі об'єкти та компоненти (ґрунти, рослинно-тваринний світ, водойми тощо) території, підбір та оволодіння найдоцільнішими методами досліджень, формування природоохоронних понять, відповідальності за збереження природи. [5; с. 315-316]

Адміністрація закладу організовує польову практику у формі наметового табору на базі геологічної пам'ятки природи «Бутова гора» Шишацького району, де знаходилась садиба видатного вченого, першого президента Української академії наук В.І.Вернадського.)

Основні завдання екологічної практики:

- навчити молодь давати оцінку техногенному навантаженню на ту чи іншу територію;
- вміти аналізувати вплив негативних факторів на існування та розвиток домінуючих видів флори і фауни;
- робити аналіз причин зникнення та захворювання окремих видів рослин і тварин;
- виховування любові до природи рідного краю;
- закріплення теоретичних знань, набутих під час занять гуртків;
- оволодіння методами польових досліджень;
- вивчення фауни оточуючої місцевості;
- проведення самостійних спостережень за живими об'єктами;
- виконання дослідницьких робіт за завданням учених, спеціалістів сільського та лісового господарства;
- виявлення рідкісних видів тварин та їх охорона.

Все це повинно бути покладено в основу складання проєктів зі збереження, відновлення і забезпечення сталого розвитку даної місцевості. Польова екологічна практика має бути спрямована на виконання як освітня, так і виховного навантаження. Психологічно воно може включати такі три найголовніші аспекти: ознайомлення, спостереження і оволодіння ситуацією. Для різних вікових категорій дітей на конкретних прикладах демонструється стан біоценозу і розглядаються елементи ретроспективного аналізу. Поряд з цим звертається увага на природоохоронні заходи, які вже застосовуються, а також розвиток галузей народного господарства відповідно до норм соціального замовлення.

Перед проведенням практики, крім вирішення цілої низки організаційних питань, керівнику бажано побувати на місці її проведення. Якщо це виявиться неможливим, необхідно детально ознайомитися з природними умовами та тваринним і рослинним світом даної місцевості за літературними джерелами, музейними колекціями тощо, скласти детальний план проведення практики та підготувати все необхідне для роботи обладнання.

При цьому треба враховувати, що під час практики учні мають ознайомитися з усім розмаїттям тваринного світу даної місцевості. [5]Проведення польової екологічної практики поділяється на три основні етапи: підготовчий, польовий та звітний.

Підготовку до польової практики (керівник разом з гуртківцями) починають з вибору місця проведення. Умовами визначення місця проведення практики можна вважати комплекс запиту навчальних або виробничих установ,

стан природничого середовища та його окремих компонентів. Цьому передую вивчення картографічних, літературних, архівних і фондових матеріалів. На особливу увагу заслуговують ті види рослин і тварин, які занесені до Червоної книги.

Подальший етап підготовки передбачає нанесення на топографічні карти маршрутів екскурсій під час практики або контури районів досліджень. За результатами підготовчих робіт складається детальна програма, в якій теоретично обґрунтовуються завдання з вивчення окремих об'єктів або біоценозів, за якими будуть самостійно спостерігати учні. Завдання польового етапу практики – показати, які саме параметри того чи іншого об'єкту вивчаються. Розпочинаються екскурсії з рекогносційних маршрутів, які виконують наукові керівники практики разом з учнями. На цих маршрутах визначають найбільш цікаві зупинки, де можна не лише ознайомитися з тим чи іншим об'єктом, а і відмінити його демонстрацію, вивчення, бо при детальному огляді виявляється, що він не несе тієї інформації, на яку розраховували під час підготовки. Під час проведення екскурсійної діяльності бажано, щоб окремі найбільш цікаві об'єкти мали своїх двійників, за рахунок чого на одному з них керівник показує приклад детального його вивчення, а на іншому, подібному, учні мають самі визначатися і вміти характеризувати його сучасний стан. Результати своїх спостережень вони заносять до щоденника, а місце його розташування певними умовними позначками – на карту.

Підсумком польової практики є складання записів з тих предметів, які вивчалися протягом періоду практики. [3].

Зміна одного виду діяльності іншим, підкріплення їх теорією забезпечує гармонійний розвиток школяра. Виховується особистість, яка усвідомлює свої вчинки і може передбачати їх наслідки, як любить і цінує природу і ніколи не зашкодить їй. Тільки демократизація навчання, наочність і цікавість можуть дати повноцінну освіту і виховання. Лише при точному дотриманні таких умов можна уникнути формалізму. Саме на таких засадах і працюють педагоги позашкільних навчальних закладів. [2; с.84]

Література

1. Дослідницька робота школярів з біології: Навчально-методичний посібник/ За заг. ред. к. б. н. С. М. Панченка, Л.В. Тихоненко. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 368 с.
2. Еколого-натуралістична творчість. Наук.-метод. вісник №3 – К., НЕНЦ, 2002 – 256 с.
3. Методичні матеріали ВЗБШ. Молода наукова зміна. Матеріали науково-практичної конференції «Сучасні проблеми біології»/ Під редакцією В. В. Вербицького. – К., СМП «АВЕРС», 2003 – 220 с.)
4. Методика викладання біології. Навчально-польовий практикум/ За ред. проф. М.В. Гриньової. – Полтава: АСМІ, 2003. – 188 с.
5. Основи еколого-натуралістичної освіти: Науково-методичний посібник. – К., 2005. – 490 с.

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ТЕНДЕНЦІЙ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

Бигар Г.П. (м. Чернівці, Україна)

Постановка проблеми. В умовах ринкових відносин проблема підготовки конкурентноздатних кадрів висуває високі вимоги перед вищою школою щодо рівня професіоналізму її випускників. Головною умовою педагогічної освіти є формування у майбутнього фахівця здатності до саморозвитку, самоствердження, творчої діяльності, вміння застосовувати новітні технології в практиці сучасної школи. Саме вчителя неординарної діяльності потребує школа